

Høring av Miljødirektoratets
*Vurdering av arter på Fremmedartslista 2023 for oppføring på vedlegg I
i forskrift om fremmede organismer, høsten 2024*

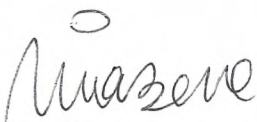
16. desember 2024

Høringssvar fra Institutt for landskapsarkitektur ved NMBU

Institutt for landskapsarkitektur (ILA) hadde 100 års jubileum i 2019 for etableringen av utdanningen i landskapsarkitektur på Ås, som den første av sitt slag i Europa. ILA har således lang og bred kompetanse innen undervisning, forskning og bruk av landskapsplanter til grøntanlegg – parker, boområder, kirkegårder, langs vei, historiske anlegg mm – i både urbane og landlige arealer og revegetering av naturområder. ILA har forsket på planter til ulike miljø og klima i en årrekke. ILA har følgende utdanningsprogram: 5-årig master i landskapsarkitektur, 3-årig bachelor til landskapsingeniør og 2-årig master innen Landscape Architecture for Global Sustainability, med henholdsvis 40, 25 og 25 studenter på hvert årstrinn, totalt ca. 325 studenter årlig.

Relatert til denne høringen kan vi informere om at vi underviser i miljørisikovurdering og bruk av Fremmedartslista. Studentene skal kunne utføre miljørisikovurdering.

ILA vil gjerne delta og stille med vår kompetanse innen bruk, undervisning og forskning på landskapsplanter i arbeidet med å hindre uheldig spredning av planter til naturen. Samtidig vil vi fremheve at plantebruk i grøntanlegg bidrar til folkehelse – trivsel og aktivitet, og ulike naturbaserte løsninger, f.eks. overvannshåndtering, på problemer som oppstår når klimaet endrer seg. Plantebruk i grøntanlegg ivaretar også en viktig del av norsk kultur.

Nina Berre
Instituttleder

Anne Katrine Geelmuyden
Professor

Jorun Hovind
Dosent

Innhold

1.	Innledning.....	2
2.	Overordnet, prinsipiell tilbakemelding på høringsdokumentet	2
2.1	Våre viktigste handlingsrettede tilbakemeldinger til høringsnotatet	3
2.2	Ensidig negativt ladet innfallsvinkel til fremmede arters verdi for samfunnet	5
2.3	Forskriften risikerer å virke mot sin hensikt med de foreslåtte endringene	6
3.	De mest alvorlige konsekvensene for samfunnet av de foreslåtte endringene i forskriften ..	7
3.1	Antakelser om alternative planter som kan erstatte de som foreslås forbudt	8
3.2	Anslåtte kostnader for bekjemping av forbudte planter	8
3.3	Anslåtte tap for næringen	9
3.4	Økt import av planter og økt sykdomspress på norsk natur	9
3.5	Økte kostnader (svak økonomisk bærekraft) for skjøtsel av grøntanlegg og økt belastning på miljøet (svak bærekraft i et miljøperspektiv).....	9
3.6	Redusert forskning på planter tilpasset ulike norske forhold og tilpasning til klimaendringer	10
4.	Metodekritikk	10
4.1.	Forbud av planter gjeldende for hele landet der risiko er knyttet bare til spesielle naturtyper	10
4.2	Lite hensiktsmessig tilnærming og inkonsekvens i argumentasjon	11
4.3	Forbud er et for lettvindt virkemiddel overfor private hageeiere	11
4.4	MDs ukritiske bruk av Fremmedartslista og innvendinger mot ADBs metodikk i Fremmedartslista 2023.....	12
4.5	Matplanter	13
4.6	Klimaendringer	13
5.0.	Vurdering av enkeltplanter som er foreslått forbudt.....	14

1. Innledning

MDs høringer og engasjement i formidling av arbeidet med forvaltning av fremmede arter:

Institutt for landskapsarkitektur (ILA) har i tidligere høringer uttalt seg til deler av forskriftens innfallsvinkel til fremmede arter av karplanter i Norge samt til listene over planter i vedleggene til forskriften. Våre vurderinger der står ved lag. Vi ønsker bedre dialog med Miljødirektoratet (MD).

Vi sendte uttalelse 14.2.24 til «Høring om endringer i forskrift om fremmede organismer», men vi har verken fått svar eller kjennskap til hva resultatet av høringen ble. Vi ser for eksempel at «vitenskapelig risikovurdering» er tatt inn som krav innledningsvis til vedlegg I og IV i vedlegget til høringsdokumentet. Dette er en endring i forhold til gjeldende forskrift om fremmede organismer. Det gis ingen definisjon av «vitenskapelig risikovurdering.» Vi gjentar herved også spørsmålet fra vår uttalelse 14. 2.: «ILA stiller spørsmål ved definisjonen av «dokumentert vitenskapelig kompetanse» i denne sammenheng. Hvordan skal dette forstås og hvilke krav stilles, spesielt med tanke på kompetanse på kultivarnivå? Bør det f.eks. være en person med mastergrad innen plantevitenskap - grøntmiljø fra NMBU, eller kan dokumentert lang erfaring med bruk av planter i grøntanlegg være like kvalifiserende?»

ILA har i høst gjort gjentatte forsøk på å invitere MD til å orientere om forskriften på etterutdanningskurs vi holder i miljørisikovurdering for aktører i grøntanleggsbransjen. Det er et stort behov for informasjon i denne bransjen, men også i allmennheten generelt. Hva skal til for å få ressurspersoner fra MD til å stille opp og møte næringen for å besvare spørsmål knyttet til tolking av deler i forskriften?

Til høringsdokumentet:

Uttalelsen som følger er strukturert slik at vi først gir noen overordnede og prinsipielle tilbakemeldinger til høringsdokumentet; deretter kommenterer vi de mest alvorlige konsekvensene som den foreslåtte endringen vil medføre for samfunnet; så har vi en del kritiske bemerkninger til metoden og argumentasjonen som ligger til grunn for endringsforslagene. Til slutt kommenteres listen av enkeltplanter som foreslås flyttet til eller oppført i Vedlegg I til forskriften.

2. Overordnet, prinsipiell tilbakemelding på høringsdokumentet

Vurderingene i høringsdokumentet støtter seg avgjørende på Artsdatabankens Fremmedartslista 2023 og risikokategoriseringen av de vurderte artene, mens Artsdatabanken (ADB) på sin side følger opp intensjonene i lov om biologisk mangfold, særlig aktsomhets og føre-vår-prinsippet i miljøforvaltningen. Vi støtter begge disse prinsippene i arealplanleggingen og miljøforvaltningen. Vi er også enige i at det er berettiget å oppføre noen av de foreslåtte artene på vedlegg I, basert på beskrivelsene som Fremmedartslista 2023 gir.

Samtidig mener ILA at høringsdokumentet har et negativt preg på grunn av den underliggende (dvs. svakt begrunnede) verdiladningen som Miljødirektoratet har vært eksponent for helt siden arbeidet med de av kulturplantene som er definerte som «fremmede» begynte. Artsdatabankens

registrerings- og vurderingsmetode med terskelverdier, innslagspunkter og valg av definisjoner (for eksempel på «norsk natur») sett sammen med Miljødirektoratets lovarbeid, veiledere og annet informasjonsmateriale bærer preg av sirkelargumentasjoner (fra Lov og forskrift – til ADBs fremmedartsliste – tilbake til forskrift), ... som ikke kan forsvares vitenskapelig. Flere og flere planter havner i høyere risikokategori for hver ny revisjon av Fremmedartslista og planter forbys eller blir søknadspliktig i vedlegg I og V i forskriften. Vi anser dette som en lite formålstjenlig arbeidsmåte for å ta vare på eller øke det biologiske mangfoldet i Norge.

Etter ILAs vurdering vet man foreløpig relativt lite om de fleste fremmede artenes innvirkning på norsk natur *på sikt*, gitt klimaendringer og andre naturendrende faktorer som er i spill. Det foreslås handlinger med svært store samfunnsmessige og biologiske konsekvenser *før* det finnes kunnskap. Vi spør oss om føre-vår-prinsipp og aktsomhet er trukket for langt og uten hensyn til langsiktighet, bærekraft og reelle helhetsvurderinger.

ILA mener derfor at MD bør trekke / revurdere sine forslag til endringer av forskriften. Vi foreslår at Miljødirektoratet inviterer universitet og bransje til en diskusjon om revidering av forskriften om fremmede organismer.

Arbeidet med forskriften krever dialog!

ILA ønsker dialog om videre arbeid med forskriften. Mye vil kunne avklares før det sendes ut forslag om endringer som har store, og kanskje utilsiktede konsekvenser. Mer helhetlige vurderinger kan bare tas om alle sider ved saksfeltet bringes inn og diskuteres. Derfor bør også de viktigste bransjeorganisasjonene inviteres med i arbeidet.

2.1 Våre viktigste handlingsrettede tilbakemeldinger til høringsnotatet

a) Ikke frata grøntanleggsbransjen mulighet til miljørisikovurderinger (§23)

Kravet om miljørisikovurdering i grøntanlegg og hager hvor utsettingen gjøres av profesjonelle vil ivareta at det ikke brukes planter «som medfører eller kan medføre uheldige følger for naturmangfoldet» (Forskrift om fremmede organismer, formål) i prosjektene. Landskapsarkitekten eller andre fagpersoner vil finne andre planter for å dekke behovet, om det er planter som etter vurdering ikke ivaretar formålet i forskriften. Vi anmoder sterkt om at MD opprettholder den reelle muligheten fagfolk har til å vurdere plantens økologiske påvirkning på prosjektstedet og dets omgivelser.

b) Ikke forby planter når det er slått fast at økologisk risiko gjelder bare for deler av Norge

Vi ber MD om ikke å forby planter som har stor samfunnsmessig betydning for norske grøntanlegg og som ikke er vurdert som skadelige for all type natur og for hele landet (se vurdering av enkeltarter).

c) Treslag som Miljødirektoratet vurderer at kan brukes både i skogen og til leplanting må også kunne brukes i grøntanlegg.

Flere treslag som i fremmedartslista vurderes til å utgjøre en risiko i forbindelse med f.eks. sanddyner og kystlynghei har ikke vist seg å utgjøre noe problem i urbane områder.

d) Vær kritisk til å bruke i Fremmedartslistas risikokategorier

I høringsdokumentet brukes ADBs risikokategorier for ukritisk som innslagspunkt for hvilke planter som skal vurderes for forbud. (Se vår betenkning under metodikk, punkt 4).

e) Rydd opp i begrepsbruken

Forskriftens og Artsdatabankens begreper om plantenes kvaliteter (for eksempel *fremmed*, *potensielt høy risiko* osv.) er negativt ladet. De skremmer folk flest, kommuner og andre forvaltningsinstanser og mange aktører i grøntanleggsbransjen fra å tillate, selge, planlegge og bruke planteslag som det IKKE er forbundet noe risiko med, og som heller ikke er forbudt. «Fremmed» oppfattes som synonymt med «farlig». Verken forskriften eller artsdatabanken gjør et konsekvent skille mellom «skadelige fremmede arter» og «fremmede arter» i sine utgivelser.

f) Informasjon til private, spesielt om hageutkast og utvoksing fra hager

Det er ikke plantenes evne til å spre seg til naturen, men hageeieres (og andres) manglende kunnskap om hvordan planter sprer seg og om effekten av dette, som fører til at mange planter kategoriseres med merkelappen høy risikokategori. Der det ikke er plantens egen spredningsevne i naturen som er årsaken, må det i stedet en målrettet og stor informasjonskampanje til for å endre uønsket menneskelig adferden.

Det er også behov for informasjon til Statsforvalteren og kommunene for å klargjøre forskjellen på fremmede arter og **skadelige fremmede arter** og andre av de avgjørende begrepene. Også avfallsdeponier o.l. bør få klar og målrettet informasjon om håndtering av skadelige fremmede arter.

g) Forbudslisten bør holdes kort, tiltak til bekjempelse av de skadeligste artene bør prioriteres

Et forbud av for mange planter vil svekke tilliten til forskriften. Listen over forbudte planter bør dessuten følges av midler til bekjempelse av disse aller mest skadelige artene. Til høringsnotatets punkt 3.5 om «bekjempelse av etablerte forekomster av fremmede karplanter» er det følgende å si: Det er i mange tilfelle praktisk mulig å fjerne uønsket oppslag av fremmede arter. For mange planteslag, f.eks. nåletrær, er nedkutting av plantene en enkel løsning. For arter med vegetativ spredning kan fjerning for noen arter bli svært omstendelig og tidkrevende, og tiltak må følgelig prioriteres, og det er derfor viktig at man konsentrerer seg om et overkommelig antall arter på en forbudsliste.

h) Støtte til norsk produksjon og forskning om fremmede arters langsiktige effekt.

Vi henstiller på det sterkeste til at myndighetene gjør flere tiltak som støtter opp om norsk produksjon av grøntanleggspanter. Dette må følges av en storstilt informasjonskampanje til allmenheten for å fremme bruk av norskproduserte planter. Norskproduserte planter er både norske arter og fremmede arter.

ILA vil også oppfordre MD til å gå inn for å støtte forskning med formål om å utvikle grøntanleggsplanter som det ikke følger noen økologisk risiko med og som er tilpasset et endret klima i urbane områder.

i) Skaff til veie mer dokumentasjon av naturskader som følger av fremmedartsspredning.

Det bør settes i gang forskning med det formål å dokumentere de fremmede artenes skade på natur *på lang sikt*. Det bør også legges til grunn en vurdering av reelt skadeomfang, sett i sammenheng med annen skadelig virksomhet som for eksempel naturnedbygging, opphør av jordbrukspraksiser mm.

j) Ta Institutt for landskapsarkitektur (ILA), NMBU med på lag

ILA har mange års erfaring innen forskning og undervisning på planter til grøntanlegg. Vi ønsker å bidra til å finne gode virkemidler for å sikre at «fremmede skadelige arter» ikke spres til norsk natur. Vi kan også gi et bidrag til informasjonskampanjer. Vi underviser studentene og tilbyr et studiepoenggivende etterutdanningskurs i Miljøriskovurdering av fremmede arter rettet mot alle aktører i grøntanleggsbransjen.

2.2 Ensiktig negativt ladet innfallsvinkel til fremmede arters verdi for samfunnet

Vår overordnede og prinsipielle innvending mot høringsdokumentet er at det viderefører MDs *ensiktig negativt ladete innfallsvinkel til de fremmede artene* som brukes til naturbaserte løsninger, opplevelse og trivsel og for å ivareta kulturhistoriske verdier i grøntanlegg. Det gjelder både i forskriften slik den allerede forelå, slik den nå foreslås endret, og Artsdatabankens fremmedartsliste.

- a) Denne innfallsvinkelen gjenspeiles særlig i begrepene som har vært brukt siden arbeidet med forvaltningen av fremmede organismer begynte (for eksempel «norsk Svarteliste» i 2012») og ved at begrepet «fremmede arter» nesten aldri følges av et adjektiv som viser til et eventuelt skadepotensial ved arten, som (noe vilkårlig) er blitt definert som «fremmed». Nå oppfattes «Fremmede arter» i allmenheten og selv i store deler av forvaltningen både på statlig¹ og kommunalt nivå² som ensbetydende med «skadelige» eller «farlige arter». Vi mener at man helt konsekvent bør skille klart mellom arter som er reelt invaderende og skadelige (som også kan være arter som etablerte seg i Norge før 1800) og «fremmede arter» (som ikke i seg selv har vesentlig skadepotensial bare fordi de er definert som fremmede).
- b) Den gjenspeiles i at plantene settes i den alvorligste risikokategori som er aktuell. I Artsdatabankens vurderinger ligger det en negativ verdiladning inne i selve metoden som brukes. Det gjelder både registreringen av plantenes forekomst i «norsk natur» og prognoseberegningene som fører til risikokategorisering av den enkelte plante (se nedenfor). Denne verdiladningen er verken eksplisitt problematisert eller argumentert for. ILAs vurdering er at *metoden ikke er vitenskapelig nøytral*, slik ADB påstår, og at innholdet er svært lite transparent (se også betenkningen under punkt 4).
- c) Den gjenspeiles i at Fremmedartslista i sine beskrivelser ikke har med *eventuelle positive bidrag til det biologiske mangfoldet* og andre økosystemtjenester som den enkelte plante kan yte i sitt leveområde (for eksempel om den gir mat til pollinatorer, om den har noen kulturell, historisk eller arkitektonisk verdi, om den kan bidra til klimaregulerende formål), slik vi kan finne det i for eksempel Sverige. Vi har kjennskap til at mandatet til ADB nå kun er å belyse de negative konsekvensene. Vi anmoder MD til å bidra til at Klima- og miljødepartementet definerer ADBs mandat, slik det var fram til 2018, til også å vurdere positive bidrag fra fremmede planter.

---

¹ Se for eksempel Statens Naturoppsyns Veileder «Bekjempe fremmede plantearter» der kommunene og andre oppfordres til å «Unngå å plante ut fremmede plantearter» (s. 23)!

²² I flere kommuner, for eksempel i Gatenormaler for Oslo, sto det at «fremmede arter» ikke kunne brukes overhode. Det ble henstilt til bruk av stedegne frøkilder. Dette er nå endret etter dialog med ILA.

- d) Den gjenspeiles i at spredning ved hageutkast behandles på lik linje med biologisk spredning av arten (som om det var artens egenskaper som førte til spredning og ikke menneskelig oppføring). Funn på forstyrret mark, f.eks. avfallsplasser, jorddeponier og dyrket mark bidrar sterkt til å plassere arten øverst på invasjonaksen.
- e) Den gjenspeiles i at høringsnotatet foreslår forbud mot planter som bare kan skade naturmangfoldet i noen sårbare naturtyper eller én geografisk region.

2.3 Forskriften risikerer å virke mot sin hensikt med de foreslåtte endringene

- a) Forskriften og dens vedlegg samt Artsdatabankens legitimitet svekkes selv om foreslåtte forbud er berettiget for noen arter. På den ene siden overdramatiserer risikokategoriens betegnelser de faktiske forholdene. Vår kjennskap til mange av de artene som ligger i høye risikokategorier og foreslås forbudt tilsier at ADBs vurderinger ikke er riktige, i alle fall så lenge de presenteres som gyldige for hele landet. På den andre siden foreslås det at noen av de samme plantene (fremmede treslagene) som kan brukes som léplanter eller i skogbruket skal forbys i hager og grøntanlegg. Dette vekker ikke tillit til forskriften.
- b) De foreslåtte endringene kan i enda større grad enn nå føre til svekket biomangfold og opplevelsesverdi i byer og tettsteder. For aktørene i grøntanleggs- og hagebransjen (planteskoler, gartnere, anleggsgartnere, parkforvaltere, landskapsingeniører og landskapsarkitekter) reduseres tilfanget av arter og kultivarer dramatisk. Det vil medføre at viktige funksjoner ved «det grønne», særlig i byer og tettsteder, vil bli svekket: På små arealer der det kunne vært bed eller tre- og buskplantinger vil det nå i større grad bli harde flater, da norske arter ikke vil tåle de påkjenningene som urbane omgivelser og bruk fører med seg. Spesielt innen busker, men også innen stauder og trær er det få norske arter som kan fylle de tiltenkte funksjonene. Dette kan ikke være hensikten til forskriften. Det er en grunn til at fremmede arter er et så viktig innslag i norske hager og grøntanlegg. De fyller viktige funksjoner og settes pris på av store deler av den norske befolkningen.

ILA setter videre et spørsmålstegn ved MDs forståelse av aktsomhetsprinsippet i forbindelse med *0-alternativet*, dvs. hva som vil skje om de foreslåtte forbudene ikke innføres. Vi etterlyser en mer relevant diskusjon av de prosessene som faktisk fører til det største naturtapet og tap av biomangfold i dag, samt mer realistiske virkemidler for bevaring av naturmangfoldet enn forbud mot enkelte fremmede arter. Høringsdokumentet gir inntrykk av at fremmede landlevende plantearter er en stor trussel mot det biologiske mangfoldet. Det er ikke tilfelle. MD bruker statistikk som inkluderer en rekke andre organismegrupper for å argumentere for kostnader og behov for skjerpet forbud.

Det synes som om høringsnotatet forutsetter at norsk natur slik den eksisterer i dag vil kunne bevares om fremmede arter hindres i å spre seg. Men *0-alternativet* er ikke det samme som status quo: Helt uavhengig av tilstedeværelsen av fremmede arter endrer klimaet seg mot varmere og våtere og med det vil også tilstanden i norske naturtyper endre seg. Naturtyper vil flytte seg, de vil endre sammensetning og noen arter vil bli mindre dominerende. I lavlandet i sør vil for eksempel naturtyper og enkeltplanter kunne «krype» nordover og oppover i høydslagene. Innvandring av sørlige arter vil også være en naturlig

konsekvens. Det er dessuten et faktum at store deler av den norske floraen allerede består av fremmede arter, antagelig mer en halvparten av artene, uten at det tidligere har blitt slått alarm. Det er kanskje ikke så underlig sett i lys av at arter har vippet mellom rød- og svarteliste og at åpenbart invasive og skadelige arter pga. 1800- talls grensen til ADB kvalifiserer til å stå på rødlista.

Store endringer i norsk natur skyldes dessuten at jordbrukspraksiser endrer seg eller opphører helt. Det blir langt færre dyr på beite i inn- og utmark enn før og enger slås ikke lenger. Disse gamle kulturmarkstypene (som åpenbart ikke er opprinnelig norsk natur) er som kjent av de mest artsrike vi har. Det er altså opphør av skjøtsel, stell og drift som er en trussel mot det eksisterende biomangfoldet. Gårdsbruk fraflyttes og gror igjen helt med den relativt *artsfattige* norske skogen. Kystlynghei og andre menneskeavhengige "naturtyper" er derfor i sterkere grad truet av norske arter, som raskt okkuperer arealene ved opphør av drift, enn av fremmede arter.

En annen og kanskje den største trusselen mot naturmangfoldet er at stadig nye områder legges under asfalt eller bygges ut til boliger eller næringsformål. Her er det i stor grad grøntanleggsplantene, hvorav mange er fremmede arter og kultivarer som står igjen som leverandører av biomangfold.

Sett i en slik sammenheng kan den ensidig negative holdningen til fremmede arter og forslag om forbud av et stort antall arter altså bidra til at *det biologiske mangfoldet i de urbane miljøene* svekkes i stedet for å bevares eller økes. Vi gjør oppmerksom på at Naturmangfoldloven ikke bare omtaler naturmangfold i seg selv, men også natur som grunnlag for menneskers helse og trivsel (kapittel I, § 1, Formål og virkeområde), og forutsetter at naturen brukes. Den omfatter også mangfoldet i domestiserte arter (Kapittel II, § 5).

3. De mest alvorlige konsekvensene for samfunnet av de foreslåtte endringene i forskriften

Høringsnotatet argumenterer for at 97 nye arter skal inn på vedlegg I til Forskrift om fremmede organismer (hvorav 1 plante kvalifiserer for regionalt forbud). Det gjelder flere av de mest brukte og velfungerende grøntanleggsplantene i Norge. Argumentene bygger på Fremmedartslista 2023 med estimater **om plantenes invasjonspotensial og økologiske effekt.**

Mens MD ikke har brukt skjønn når det gjelder sin bruk av ADBs risikokategorier, er det brukt skjønn når det gjelder mulige erstatningsplanter, tap av omsetningsverdi og kostnader på skadebekjempelse. Dessuten er det konsekvenser av et eventuelt forbud mot de foreslåtte plantene som ikke er berørt, og som vi anser som vesentlige. Vi har i det følgende kommentarer til notatets anførte vurderingspunkter. I tillegg supplerer vi med punkter som bør tas i betraktning om forskriften faktisk skal bygge på en helhetsvurdering.

3.1 Antakelser om alternative planter som kan erstatte de som foreslås forbudt

ILA mener at dette kriteriet er overfladisk behandlet. Det underslås at frodige og velfungerende grønne byrom og møteplasser i byer og tettsteder har stor betydning for folks trivsel og motivasjon til å bruke det offentlige rom. Mindre mangfold av planter, og hyppigere bruk av planter som ikke trives vil begrense muligheten for å skape tettsteder det er godt å oppholde seg i. For folk flest er det i den sammenhengen viktig med et stort utvalg av planter, og at det også er noen planter med «wow!»-effekt for opplevelse, trivsel og aktivitet i friluft. Velfungerende grøntområder yter svært viktige bidrag til god folkehelse og sosial bærekraft.

Uten en mer helhetlig vurdering av de fremmede plantenes ulike bidrag og verdi for enkeltpersoner og for samfunnet, vil forbudene kunne redusere grøntanlegg og privathager til monokulturer, og føre til mye fattigere økosystem i byer og tettsteder.

- a) ILA etterlyser hvilke planter MD har vurdert som alternativ til de som foreslås forbudt, tabell 9. «42 planter som vi ikke har fått svar på fra næringen, men som etter vår vurdering har alternativer som ikke er andre skadelige fremmede planter» (MD høringsnotat side 35). MD viser til at det finnes alternativer, der næringen sier det ikke er alternativer. Hvilke planter er MD sine alternativ? Vi greier ikke å se det. Hvilke alternativ f.eks. utover *Thuja occidentalis* er igjen som kan brukes som klippet hekk/fri hekk?
- b) Disse antagelsene innebærer også en undervurdering av betydningen av gleden folk flest har ved hagestell, stell av fellesområder på dugnad og kultivering av planter, som for mange kommer av en daglig befatning med naturlige prosesser. Denne følelsesmessige og praktiske involveringen i naturprosesser og planters liv i nærområder bør oppmuntres heller enn stoppes. Forslaget til forskriftsendring bidrar til at hageeiere i enda større grad enn i dag vil bli «kriminalisert» uten at de selv er klar over det. Arbeid med plantene i hagen, som i stor grad er fremmede, blir noe negativt.
- c) I denne forbindelse er det også verdt å nevne at privathager og bolignære fellesområder er av de arealene med størst biologisk mangfold i byene, med gode ringvirkninger også for insekter og annet dyreliv³.

3.2 Anslåtte kostnader for bekjemping av forbudte planter

Dette er etter vårt syn urealistiske vurderinger. Det er vanskelig å se at det vil finne sted noen effektiv, faktisk bekjempelse av alle de artene som nå er foreslått til forskriftens Vedlegg I. Kommunene og andre ansvarlige instanser har allerede i dag altfor små ressurser til å bekjempe de aller skadeligste artene som alt er forbudt. En forbudsliste som det ikke går an å følge opp eller håndheve vil ytterligere svekke allmenhetens tillit til forskriften og arbeidet med å forvalte fremmede skadelige arter.

De nye plantene som foreslås forbudt er for det meste allerede etablert i deler av Norge. Det kan være viktig å bekjempe og forhindre spredning av noen av dem, mens andre kan aksepteres som en del av norsk natur, i likhet med det store antallet «fremmede» arter som er rødlistekandidater fordi de reproduserte fast før år 1800.

---

³ Delahey, J. R., D. Soyahan, B. og Gaston, K. J., 2023: Biodiversity in residential gardens: A review of the evidence base. I *Biodiversity and Conservation*, Vol 32: 4155-4179.

ILA anser det for et mye mer relevant og effektivt virkemiddel å konsentrere seg om et fåtall av de mest åpenbart og dokumenterbart skadelige plantene med effektiv og gjennomførbar bekjempelse der de faktisk gjør skade. Dette bør støttes med midler og suppleres med informasjonskampanjer rettet mot allmennheten.

3.3 Anslåtte tap for næringen

Vi stiller spørsmål ved måten undersøkelsen av de mulige omsetningstapene for næringen er gjennomført på. Den er lite tillitvekkende når det i mange tilfeller bare er én aktør som har svart på henvendelsen og det i utgangspunktet er få som er spurt. Summen av forbudte planter, usikkerheten som følger av stadig endret forskrift samt nedvurderingen av fremmede arters bidrag til samfunnet generelt kan få en alvorlig konsekvens for norske planteskoler, hagesentre og bransjen som helhet.

I tillegg må det bemerkes at hva som er å få tak i av planter eller har stor omsetning i markedet i dag ikke i seg selv gjenspeiler verdien av plantene *for bruk i grøntanlegg*. Det kan være popularitetsgrunner og trender (som varierer over tid) til at visse planter omsettes mye i dag, mens det finnes andre planter som ikke omsettes så mye som har stor verdi som grøntanleggsplanter og derfor ikke bør forbys.

3.4 Økt import av planter og økt sykdomspress på norsk natur

Stadig nye forbud og stadig flere planter vurdert i øvre del av skalaen på Fremmedartslistas risikovurdering gir stor usikkerhet for planteskolene. Det har vist seg at mange kommuner og forvaltere setter forbud mot å velge planter med kategoriene «svært høy risiko», «høy risiko» og til og med potensielt høy risiko». Ja, noen forbyr sågar bruken av alle fremmede plantearter (uten at de antagelig vet hva det innebærer).

Den verst tenkelige, men dessverre ikke usannsynlige konsekvensen, er at planteskolene, en allerede presset bransje i Norge, gir opp. Dette vil føre til økt import av planter, eventuelt at import blir *eneste mulighet* til å få tak i planter til grøntanlegg og hager. Planter som da vil bli importert er nye fremmede arter som Artsdatabanken ikke har risikovurdert samt norske arter som må produseres i utlandet og altså innføres til Norge.

Slik import av arter vil øke faren for at nye plantesykdommer fås med på kjøpet og nye skadedyr kommer inn i landet som blindpassasjerer i jordklump eller emballasje. Hva er verst for norsk natur - norskproduserte fremmede planter med dokumentert liten økologisk risiko eller norske arter produsert i utenlandske planteskoler?

3.5 Økte kostnader (svak økonomisk bærekraft) for skjøtsel av grøntanlegg og økt belastning på miljøet (svak bærekraft i et miljøperspektiv)

Alternative planter til de som foreslås forbudt og som ikke er prøvd ut under tøffe urbane forhold eller som ikke har de forventede funksjonene (dekkevne, vitalitet, sykdomsresistens osv.) vil kunne føre til store ekstrakostnader og dårlige anlegg. Norske arter er ikke nødvendigvis tilpasset vokseforholdene de møter i en by. Harde flater, vind og oppvarming i tilknytning til bygninger, trafikk og forurensing, og stor belastning fra mye folk er helt andre betingelser enn i naturomgivelser. Norske arter som brukes i hager og andre grøntanlegg i dag, dekker på langt

nær de funksjoner som forventes, verken estetisk eller funksjonelt. Det vil føre til at planter må fjernes, det må produseres og plantes nye planter som så skal etablere seg på nytt. Det vil være **unødvendig kostbart** og vil gi økonomiske tap for både utførende entreprenører og for samfunnet.

Utskifting av planter fordi de ikke trives vil også medføre **økt belastning for miljøet** på grunn av økt transport, ny planteproduksjon med økt bruk av areal, av plastpotter, torv mm.

En spesielt sårbar type grønne anlegg er bed og parkdrag som er anlagt for å bidra til overvannshåndtering. Disse krever planter med spesielle egenskaper, som for eksempel stor bredde i fukt- / tørketoleranse. De kan ikke lett erstattes. Planter som ikke fyller funksjonen fordi de ikke er robuste nok, vil ikke kunne bidra til å håndtere stadig mer ujevne nedbørsmengder og hyppige styrtregnhendelser.

3.6 Redusert forskning på planter tilpasset ulike norske forhold og tilpasning til klimaendringer

Gjennom alle tider har «plantejakt» i land med klimaforhold tilsvarende Norges tilført verdifulle planteslag til bruk under norske forhold. Interessen for og økonomien til å prøve ut nye, fremmede plantearter vil avta, til tross for at vi kommer til å trenge velegnede planter tilpasset et klima i endring og at vi gjennom forskning kan framskaffe slike. Førre-vår prinsippet, og den generelt lave terskelen for å foreslå forbud mot såkalte dørstokkarter, gjør at det blir stor usikkerhet knyttet til utvalgsarbeid for å finne nye, gode planter. En kan risikere at de blir forbudt etter få år, bare på grunn av høy potensiell levealder og noen få tilfeldige funn i noe som ikke engang kan karakteriseres som norsk natur.

For en rekke arter er sykdoms- og skadedyrproblemer årsak til at bruken er redusert eller har opphørt. Forskning og utprøving i samarbeid med produsentene, som er nødvendig for å oppnå bedre plantemateriale, blir lammet av den usikkerhet som skapes med de endringene som foreslås i forskrift

4. Metodekritikk

Kapitlet omhandler svakheter i argumentasjonen for forbud i høringsnotatet og i metoden som er brukt i Artsdatabankens risikokategoriseringer.

4.1. Forbud av planter gjeldende for hele landet der risiko er knyttet bare til spesielle naturtyper

Flere av plantene som foreslås forbudt, utgjør i henhold til Artsdatabankens vurdering, kun en risiko for spesielt sårbare naturtyper og under noen klimaforhold. Et forbud mot disse plantene som gjelder for hele landet vil frata profesjonene innen grøntanleggssektoren muligheten til å bruke verdifulle planter på prosjektsteder i omgivelser der det ikke vil være fare for det biologiske mangfoldet.

§23 i forskrift om fremmede organismer redegjør for krav om miljørisikovurdering. Den ansvarlige for utsetting av fremmede planter skal «utarbeide en skriftlig vurdering av de aktuelle plantenes spredningsevne og den risiko for uheldige følger for det biologiske mangfold

utsettingen medfører, der eventuelle forebyggende tiltak etter §18 inngår.»

Meningen med kravet om slik vurdering er vel at åpenbare uheldige miljøkonsekvenser kan avklares slik at det ikke er nødvendig med kategoriske forbud. Det bør være mulig å tillate at det brukes et faglig skjønn i valg av rett plante på rett sted. Miljørisikovurdering inngår nå i undervisningen av landskapsarkitektur-, landskapsingeniør- og plantevitenskapstudenter ved ILA. Vi holder dessuten etterutdanningskurs i miljørisikovurdering også for aktører innen grøntanleggsbransjen og utvikler en mal med veiledning for miljørisikovurdering, for å øke faglig kompetanse og sikre at utsetting av planter ikke medfører uheldige følger for prosjektene og deres omliggende natur.

4.2 Lite hensiktsmessig tilnærming og inkonsekvens i argumentasjon

I sitt høringsdokument skriver MD: «Det vil ofte være effektivt å sette inn tiltak mot dørstokkarter og etablerte arter i tidlig spredningsfase». ILA stiller spørsmål ved denne tilnærmingen når arter som har vært i Norge i 50 - 100 år eller mer fremdeles betraktes som dørstokkarter. Da har de vel bevist at de ikke er særlig invasive og utgjør noe problem. En prioritering av dørstokkarter må etter vårt syn ta utgangspunkt i sannsynlige økologiske effekter, og artenes historikk.

På s.4 i høringsdokumentet: «Det er ikke alle fremmede arter som blir problematiske for naturmangfoldet når de introduseres og etablerer seg i nye områder. Dessverre er det noen fremmede arter som evner å etablere seg og spre seg i naturen på en måte som utgjør en trussel mot den natur som naturlig forekommer på plassen» [...]. «Miljødirektoratet foreslår forbud for de planter der det vurderes som nødvendig for å unngå vesentlige uheldige følger for naturen». Den foreslåtte forbudslista avspeiler ikke denne tilnærmingen, siden en rekke av artene som foreslås forbudt er oppført med ingen eller "liten" økologisk effekt i Fremmedartslista 2023.

Samtidig åpnes det for å gjøre unntak for utsetting til leplantingsformål for flere arter, som ofte skjer i naturområder, og som i flere tilfeller er utgangspunktet for spredning til sjeldne naturtyper. Slik spredning er i realiteten brukt som argument for forbud mot utsetting i hager og grøntanlegg, til tross for at spredningen der ofte er ubetydelig og ikke har økologiske konsekvenser. Hva er begrunnelsen for at f.eks. bergfuru ikke skal tillates brukt i hager og urbane arealer, kanskje med harde flater og bygninger i nærheten, når det åpnes for utsetting til leplanting?

4.3 Forbud er et for lettvent virkemiddel overfor private hageeiere

MD skriver i høringsnotatet «Adgangen til å forby utsetting gjelder også planter i private hager, og for denne situasjonen er dermed et forbud den eneste mulige reguleringen etter naturmangfoldloven.»

Mange av plantene som foreslås forbudt, er i henhold til Fremmedartslista 2023 helt uproblematisk å bruke i store deler av landet. Forbud av slike planter fordi MD ikke har andre virkemidler for private fratar samfunnet bruk av flere planteslag som er verdifulle både med hensyn til miljø, økonomi og menneskelig trivsel. Det er urimelig. Et kategorisk forbud er feil virkemiddel. ILA mener at det derimot trengs en betydelig større og klarere informasjonsinnsats overfor allmenheten, forvaltningen og - ikke minst – de kommunale avfallshåndteringsmyndighetene og -aktørene.

4.4 MDs ukritiske bruk av Fremmedartslista og innvendinger mot ADBs metodikk i Fremmedartslista 2023

ILA er kritisk til at MD systematisk har brukt ADB sin risikokategori som innslagspunkt for hvilke arter som skal vurderes for endret status i forskriften. Vi har ved flere anledninger påpekt svakheter i ADBs metodikk, både i høring til Fremmedartslista 2023, i dialog med ADB og gjennom artikler i fagbladet park & anlegg⁴.

a) Overdramatisering av risiko

Betegnelsene for risikokategoriene for noen av artene er for dramatiserende i negativ retning og, for noen, for unyanserte, uten at dette kommer tydelig fram. I høringsdokumentet, s 28 redegjøres det for at «Plantene som vurderes for forbud er planter som innebærer vesentlig risiko for norsk natur.» For noen foreslåtte arter er dette direkte feil eller svært dårlig begrunnet, f.eks. koloradoedelgran, kornvalmue og rådhusvillvin. Dette er alvorlig når kategoriene er det første som vises på ADBs vurdering av den enkelte art når man slår det opp.

b) Invasjonsaksen

I Fremmedartslista kan planter som sprer seg litt eller overlever som utkast, særlig hvis de kan bli gamle, havne i høyeste trinn på invasjonsaksen, og er dermed per definisjon invasive. Etter ILAs oppfatning gir ikke invasjonsaksen et hensiktsmessig bilde på hvor invaderende en art er. Det skal få funn til for å få høyeste score. særlig hvis det gjøres nye funn i stor avstand fra hverandre. Det er ikke skilt på om funnene er tilfeldig hageutkast eller reell spredning f.eks. med fugl. Som nevnt tidligere bidrar også tilfeldige funn på sterkt forstyrret mark som jorddeponier, anleggsplasser og dyrket mark til at arter havner øverst på invasjonsaksen. Noen av artene som kvalifiserer for forbud regnes ikke en gang som etablert i norsk natur etter mange års bruk eller tilstedeværelse, og har likevel fått topp score på invasjonsaksen, f.eks. rådhusvillvin, hjortesumak, koloradoedelgran og kornvalmue.

På s. 11, Tabell 1. er begrepet «invasiv art» oversatt fra «invasive alien species» med synonym «fremmed skadelig art». Synonymet viser tydelig at skadeligheten knyttes til invasivitet, dvs. plasseringen på invasjonsaksen. Det er en god illustrasjon av hvor uheldig det er at svært mange arter, med få funn og til dels uten vesentlige invasive tendenser, er plassert øverst på Artsdatabankens invasjonsakse. Begrepsbruken i Fremmedartslista og den etter vår mening misvisende skaleringen av invasjonsaksen samsvarer altså ikke med vanlig forståelse av norsk, som tilsier at arter med topp score er svært invasive og oppfattes som skadelige.

c) Invasjonsaksen og aksene for økologisk effekt er ikke uavhengige

En annen svakhet er at aksene i risikomatriksen i praksis ikke er uavhengige, som en skulle forvente. Det illustreres ved at høyeste score på invasjonsaksen gir risikokategori «potensiell høy risiko», selv for en plante som ikke er påvist å ha noen økologisk effekt og uavhengig av om det kan slås fast at arten ikke har noen utslag for økologiske effekter.

---

⁴ Hovind, J. og Geelmuyden, A. K., 2024: Artsdatabankens ordvalg kan radere bort verdifulle grøntanleggsplanter. I park&anlegg 23(1): 32-38.

Geelmuyden, A. K. og Hovind J., 2024: Fremmedartslista treger å bli gjort mer forståelig. I park&anlegg 23(9): 70-76.

Kategorien potensielt høy risiko gir etter Miljødirektoratets nye kriterier innslagspunkt for å forby dørstokkarter i denne kategorien. En skulle tro at hvis en art ikke har økologisk effekt skulle det ikke være mulig å bli plassert i en kategori som oppfattes som ganske høy. Da tillegges funn i seg selv en økologisk effekt. Vi antar at Artsdatabanken og de ekspertkomiteer den har oppnevnt ikke har tenkt at kategorien potensielt høy risiko skulle kvalifisere til forbud, gitt innsigelsene over.

d) **Artsdatabankens definisjon av natur**

Artsdatabankens definisjon av natur fører til at funn på sterkt forstyrret mark, f.eks. en åker, et jorddeponi eller en avfallsplass tillegges like stor vekt som funn i virkelig natur. Dette er nok en bekreftelse på at invasjonspotensialet i seg selv slår urimelig sterkt ut for slike funn.

e) **1800-talls grensen**

Artsdatabanken har gjort et skarpt skille før og etter 1800. Arter etablert i Norge før 1800 blir ikke risikovurdert av Artsdatabanken, selv om noen av disse beviselige er «fremmede». Det er påfallende at den svakt begrunnede grensen på år 1800 er så avgjørende for myndighetenes tilnærming i lys av de spissfindige diskusjoner om arter er kvalifiserte for Rødlista eller Fremmedartslista, når konklusjonene nærmest skyldes tilfeldig tilgang på historisk dokumentasjon og ikke reelle effekter. Platanlønn (*Acer pseudoplatanus*) er for eksempel definert som fremmed art med minst mulig margin. I Fremmedartslista 2023 er den plassert i kategorien svært høy risiko. Om platanlønn var etablert i Norge noen få år tidligere, eller om den hadde spredd seg mer effektivt etter introduksjon, ville den vært vurdert for rødlista. Den ville da blitt betraktet som et norsk treslag og ikke vært omfattet av forskriften om fremmede organismer. Og når MD nå foreslår den forbudt – er det et godt eksempel på at det er kort vei mellom rødliste og forbud.

f) **Hageutkast**

I vurdering av plantenes økologiske risiko gir hageutkast store utslag. Flere av de foreslåtte forbud gjelder arter som i praksis bare, og i sterkt varierende grad, sprer seg fra utkast. Flere av artene som foreslås forbudt har vært brukt lenge i Norge, er oppført med små eller ingen økologiske effekter i Fremmedartslista 2023 og er i hovedsak observert i form av hageutkast. Vi savner en refleksjon rundt hvorfor planter som har vært lenge i bruk og ikke er funnet i naturen forbyes på grunnlag av hageutkast på skrotemark de seneste årene.

4.5 Matplanter

Noen arter som storsurbær og ikke minst flikbjørnebær har verdi som matplanter. Flikbjørnebær brukes i utgangspunktet bare som matplante og er uten tvil av kommersiell betydning. Grunnlaget for å plassere flikbjørnebær i høy risiko er i hovedsak basert på amerikanske erfaringer. Flikbjørnebær 'Thornless Evergreen' er en betydningsfull bærsort. Arten dyrkes som matplante, ikke som prydbusk, og burde derfor ikke stått på lista jfr. avsnitt 5.3.1. Storsurbær brukes både som matplante og prydbusk. Den dyrkes av profesjonelle bærdrivere til konservesindustrien til saft mm og er spesielt verdifull pga. høyt innhold av antioksidanter. Bæra brukes også av hageeiere.

4.6 Klimaendringer

Klimaendringsargumentet er brukt inkonsekvent og geografisk unyansert i invasjonsvurderingen. Eksempelvis har rådhusvillvin fått usikkerhet til HI bare på grunn av forventede klimaendringer. På Vestlandet burde da betingelsene for skadepotensial allerede være oppfylt, siden klimaet der er og har vært svært mildt. Det har ikke ført til mange funn av denne arten der. Det er ganske utrolig at noen få, og antagelig diskutabile funn (hageutkast og utvoksing), av denne arten har

kvalifisert til å plassere den nest høyest på invasjonaksen. Arten er etter MDs vurdering ikke foreslått forbudt, men burde ikke være kvalifisert til nasjonalt forbud i utgangspunktet.

5.0. Vurdering av enkeltplanter som er foreslått forbudt

Se egen fil!